

Vad är lycka?

Ända sedan antiken har olika tänkare sysselsatt sig med att begrunda vad ett gott liv innebär. För de antika filosoferna handlade detta om att försöka leva ett rätttrådigt liv, att ta ansvar i samhället och göra sitt bästa enligt den livsuppgift man blivit tilldelad. Ett gott liv handlar således inte om att känna glädje eller njutning för vad som helst. Då **Aristoteles** i *Nikomachiska etiken* skriver om lycka visar han hur vi i vår strävan efter ett gott liv lätt blir korrumpierade och självupptagna. Ett sådant liv är enligt Aristoteles inte lyckligt hur rika eller berömda vi än råkat bli. I korthet kan man säga att de antika filosofernas tankar om lycka inte handlar om njutning eller lyx utan om en strävan till självförståelse och förmåga att ta ansvar i ett delat samhällsliv, något som Aristoteles kallar för *eudaimonia*. Lyckan är för dem inte en känsla utan en livskonst. I **Charlotta Weigelts** text i detta nummer kan ni läsa om de antika grekernas tänkande. **Måns Broo** skriver om den indiska Patañjalis Yoga-sūtra.

Men intresset för vad lycka betyder har gått i vågor. Under medeltiden stod temat inte högt i kurs. Det går många hundra år då filosofer inte tänker så mycket på lycka. Men på 1700-talet återkommer ett nyvaknat intresse för lyckan, dock i ny tappning. Å ena sidan är detta upplysningstiden där många tänkare talar för ett rättvisare och jämlikare samhälle. Å andra sidan är detta också en tid då ett nytt känsloladdat familjebegrepp

börjar synas bland annat i konsten. Konsthistorikern **Carol Duncan** beskriver hur det på 1700-talet blir populärt med målningar som föreställer den lyckliga familjen i det lyckliga hemmet. Och den som i dessa målningar framställs som kittet som binder ihop familjelyckan är kvinnan, modern omgiven av barn. **Jean-Jacques Rousseau** är här en central gestalt. Samtidigt som han talar för ett jämlikare och rättvisare samhälle för män, anser han att kvinnans plats är i hemmet med barnen, detta är kvinnans lycka. Men **Mary Wollstonecraft**, samtida med Rousseau, är starkt kritisk mot denne. Hon påpekar att mäns tendenser att vilja definiera kvinnors lycka fungerar som ett effektivt sätt att trycka ned kvinnor. Idag har tanken om den lyckliga hemmafrun fått ett nykonservativt uppsving. Dagstidningarna fylls också av bekymrade artiklar om att kvinnor inte föder tillräckligt många barn och i flera länder förbjuds abort. Vi verkar vara på väg tillbaka till Rousseaus lyckliga kvinnoideal. I detta nummer kan ni läsa **Sofia Wanströms** text ”Parförhållandets lyckolöften”.

I takt med att det vetenskapliga tänkandet blir alltmer etablerat under slutet av 1700-talet och 1800-talet, förändras också tankarna om lycka. Utilitaristerna **Jeremy Bentham** och **John Stuart Mill** talar för den allmänna lyckan, och tanken att lycka är ett mätbart samhällsmål börjar gro. En av de märkligare figurerna är den socialistiska utopisten **Charles**

Fourier som matematiskt räknar ut det lyckliga samhället. Dessa samhällen är detaljerat uppbyggda så att människor med olika passioner ska passa ihop och fungera tillsammans. Allt i livet ska delas, äktenskapet avskaffas och barnen uppfostras gemensamt.

Första hälften av 1900-talet präglas av en utilitaristisk tro på att vi med en ingenjörsmässig systematik kan bygga upp ett gott samhälle där de flesta är lyckliga och där det är ovidkommande om det är ett statistiskt mindre antal som inte är det. Ur ett utilitaristiskt perspektiv på lycka är frågor om rättvisa eller mänskliga rättigheter irrelevanta. Huvudsaken är att de flesta är nöjda. Vid den här tiden skriver **Aldous Huxley** *Du sköna nya värld* (1932). Huxley beskriver en värld där människor är konstant lyckliga. Det är en värld där människor är genetiskt uppodlade till att passa in i sina arbetsuppgifter. Det är också en värld där alla slags ”onödiga” sidor av livet har avskaffats så som sjukdom och åldrande och gamla böcker och religion. Vi känner inte heller mera något djupt, ingen gråter då någon dör, ingen sörjer. Vi blir inte förtvivlade eftersom allt allvar i livet har raderats.

Var är vi då idag? Idag är nationella lyckomätningar ett årligt återkommande fenomen. För sjunde året i rad är Finland rankat som nummer ett i *World Happiness Report*. Men vad är vi då bäst på? Vad handlar dessa lyckomätningar om? De internationella lyckomätningarnas framväxt från 1950-talet till idag skriver **Jan Otto Andersson** om i detta nummer. Andersson beskriver hur lyckomätningarna debatterats, ändrats och ifrågasatts. Han förklarar också hur dessa mätningar kan förstås och hur de visar på intressanta skillnader i hur unga och gamla människor upplever livet. Men samtidigt kan man också fråga sig vems röst som hörs i mätningarna? Syns minoriteters röst i dessa mätningar? **Katariina Iman Heinonen** diskuterar i sin text hur finländska kvinnor som konverterat till islam upplever lycka.

Ett populärt begrepp idag är också positiv psykologi. Olika slags experter i positiv psy-

kologi säljer böcker om hur du blir lycklig, som går åt som smör samtidigt som människors arbetsvillkor blivit allt osäkrare och stressen ökar. Lösningarna som erbjuds i dessa böcker är inte att du ska gå med i en fackförening utan att du ska fokusera på din andning eller fokusera på ditt eget tänkande. I **Olav Hammers** text kan ni läsa om hur positiv psykologi har sina rötter i magnetism och handpåläggning under 1700-talet och 1800-talet.

Samtidigt verkar vi också hålla på att infantiliseras av lyckomätningar. Gå in i vilken butik som helst och du får trycka på tre knappar med smileys. Var du nöjd med betjäningen eller var du missnöjd? Knapparna påminner om en barnleksak. Kunden inges en diffus känsla av att hennes ”åsikt” beaktas, medan personalen inte har någon möjlighet att försvara sig från kundens nyckfulla oinsatta bedömningar, ett effektivt sätt att hålla personalen i schack.

Men allting går inte att mäta. Humor och tur är svärfångade fenomen. Humor kan ta alla slags former såväl goda som onda, lyckliga och olyckliga. **Anna Nygren** reflekterar kring sambandet mellan våld, sex och humor i **Monika Fagerholms** bok *Vem dödade Bambi?* Nygren visar hur humor kan vara ett sätt att förlöjliga en människa eller förminska en människas upplevelser av våld. Men humor kan också vara uttryck för en etisk förståelse, eller ett sätt att motstå förtryck. **Stina Bäckström** skriver om humor som något flyktigt, men också som ett sätt att dela en mänsklig relation. **Blanka Henriksson** skriver om lycka och tur. **Anna Victoria Hallberg** berättar om **Iris Murdoch**s skönlitterära och filosofiska tänkande, där vardagen ibland kan glimra till i stunder av oförutsägbar glädje och lycka.

YLVA GUSTAFSSON är chefredaktör för *Ikaros* och forskare i filosofi vid Åbo Akademi.